

Bemutatták az első magyarországi dinoszaurusztojást

Két magyar kutatócsoport munkájának együttes eredményeként nemcsak egy ritka fosszíliaval lettünk gazdagabbak, de a madárszerű dinoszauruszok európai elterjedéséről alkotott kép is megváltozhat.

2020. SZEPTEMBER 24.

A korábbi Lendület-nyertes kutató, *Ósi Attila* által vezetett iharkúti ásatásokon előkerült egy pár centiméter hosszú, rendkívül töredékes, ovális alakú, különös felülettel rendelkező lelet. Bármilyen aprónak és töredékesnek tűnt, annál értékesebbnek bizonyult ez a maradvány, hiszen mára kiderült, hogy nem másról van szó, mint fosszilis dinoszaurusztojásról, amelyhez hasonlót még nem találtak Magyarországon.

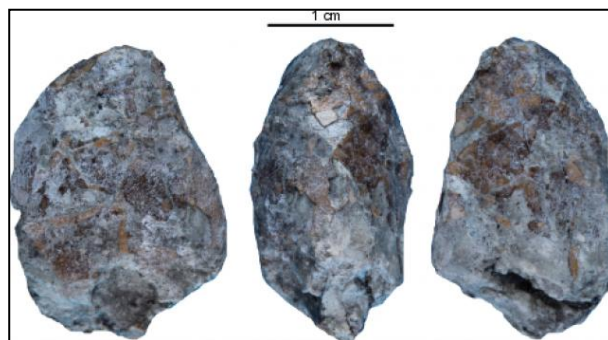
Ahhoz azonban, hogy erre rájöjjenek, egy másik kutatócsoport aprólékos munkájára is szükség volt. Az iharkúti lelőhelyről az ásatások során több ezer késő kréta kori, vagyis nagyjából 85 millió éves fosszilis tojánhéjtöredék került ki. Ezek alaktani, mikroszerkezeti és elemösszetételi vizsgálatának látott neki öt évvel ezelőtt munkatársaival *Prondvai Edina*, aki jelenleg az MTA-MTM-ELTE Paleontológiai Kutatócsoport tagja. A kutatóknak sikerült cáfolniuk egy korábban népszerű elméletet, mely szerint a leletek között előforduló leggyakoribb tojánhéjtípus, mely számos más európai lelőhelyen is előfordul, kihalt, gekkószerű gyíkoktól származik. Kiderült ugyanis, hogy héjdarabok hasonlósága a mai gekkótojásokhoz szó valódi és átvitt értelmében is felszínes – szerkezetük sokkal inkább arra utal, hogy kistermetű ragadozó dinoszauruszoktól, úgynevezett maniraptoráktól származtak.

Prondvaiék 2020 elején megjelent publikációjában kristályszerkezeti vizsgálatokkal minden kétséget kizáróan bebizonyították, hogy nemcsak az iharkúti, de az egész késő kréta kori európai szigetvilágban elterjedt, és gekkótojáshéjnak gondolt leletek is madárszerű dinoszauruszok vagy akár már va-

lói madarak tojásaihoz tartoztak. Az ilyen jellegű fosszilis tojánhéjakat ezért a tudományos néven *Pseudogeckoolithus*ként (értsd „ál-gekkó-tojás-kő”) ismert tojánhéjtípusba sorolták.

A *Pseudogeckoolithus* tojások és a feltételezett tojásrakó maniraptora dinoszaurusz rekonstrukciója
Illusztráció: Julius Csotonyi

Az apró, 85 millió éves első magyar dinoszaurusztojás különböző nézetekben
Fotó: Szabó Márton

E vizsgálatok nyomán derült ki, hogy *Ósi Attila*ék apró, ovális fosszíliaja különlegesebb, mint gondolták. „Így döbbszünk rá, hogy ezzel a jelentéktelennek tűnő lelettel nem mást tartunk a kezünkben, mint az első, Magyarországról előkerült fosszilis dinoszaurusztojást” – emlékszik vissza *Prondvai Edina*. „A microCT-felvételek alapján a részleges tojásban sajnos nincsenek embrionális csontma-

radványok, és javát a belsejét kitöltő üledékes kőzet alkotja, így csak a felületén tapadó, repedezett héjmaradványok igazolják az eredetét.”

Ugyan a dinótójas szó hallatán mindenki egy görögdinnye méretű tojásra számítana, a varjútojás méretű első magyar példány mégsem okozott csalódást a kutatóknak: „A tény, hogy egy ennyire kicsi tojás maniraptora dinoszaurusztól származott, és hogy mérete ellenére megőrződött, már önmagában is rendkívül érdekes. A héttöredékek gyakoriságával együtt ez arra utal, hogy ezek az állatok az egykori folyópart közelében, és talán telepesen fészkeltek.” – magyarázza Prondvai, és hozzáte-

szi: „Ezek az eredmények nem csupán új megvilágításba helyezik a madárszerű dinoszauruszok késő kréta kori európai elterjedéséről alkotott nézeteinket, de felhívják a figyelmet az ilyen apró, töredékes leletek tudományos jelentőségére is.”

Az első magyar dinoszaurusztojás a Magyar Természettudományi Múzeum állandó kiállításának részeként lesz megtekinthető.

Forrás: https://mta.hu/tudomany_hirei/bemutattak-az-első-magyarországi-dinoszaurusztojast-110855

Válogatta: Fonyó Istvánné